

Hadislere Göre Namazda Ta'dîl-i Erkân

Kadir PAKSOY*

Özet:

Dinin direği olan namaz, kendine özgü şartlarla eda edilmesi gereken en önemli ibadettir. Namazın makbul olmasının şartlarından birisi de ta'dîl-i erkâna riayet etmektir. Bu makalede, hadisler ışığında ta'dîl-i erkân konusu ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: Namaz, ta'dîl-i erkân, kıyam, kıraat, rükû, secde.

Abstract:

According to the Hadith in Prayer Setting Right

Prayer, a pillar of religion, the specific conditions of the most important prayer needs to be done (fulfilled). One of the conditions being acceptable to Setting Right in the prayer is to abide. This article discusses the hadith in light of Setting Right.

Key words: Prayer, Setting right, standing, Qur'an recitation, bow, prostrate.

Giriş

Kur'ân'ın pek çok ayetinde namaz kılmak emredilmektedir. Ancak namazın şartları ve nasıl eda edileceğine dair tafsilat Kur'ân'da geçmemektedir. Biz, pek çok hususta olduğu gibi, namazla ilgili tafsilatı Kur'ân'ın mübelliği ve mübeyyini olan Hz. Peygamber'den (s.a.s.) öğreniyoruz. Zira O, ashabına, kendisinin eda ettiği gibi namazı şartlarına göre yerine getirmelerini beyan etmiştir. Ayrıca makbul bir namazın

* Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı, paksoykadir@hotmail.com

şartlarını onlara öğretmiştir. Gerektiğinde hata ve eksiklikleri düzeltmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.s.), namazı usul ve âdâbına uygun olarak düzgün bir şekilde ikâme etmeyen bir şahsı uyarmış ve yeniden kılmasını istemiştir. Bu hususu Ebû Hureyre (r.a.) şöyle anlatır:

Rasûlullah (s.a.s.) mescide girmişti. Derken taşradan bir şahıs geldi, namaz kıldı. Sonra gelip Rasûlullah (s.a.s.) ile selamlaştı. Rasûlullah (s.a.s.) ona dedi ki: *“Dön ve yeniden namaz kıl; çünkü sen namaz kılmış olmadın!”* O da dönüp evvelce kıldığı gibi namaz kıldı. Rasûlullah (s.a.s.) yine ona dedi ki: *“Dön ve yeni baştan kıl; çünkü sen namaz kılmış olmadın!”* Üçüncüsünde de tekrar kılmasını emredince o şahıs: *“Allah’a yemin olsun ki, bu kıldığımdan başka daha iyi nasıl kılacağımı bilmiyorum. Bana doğrusunu öğretir misin ya Rasûlallah?”* dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *“Namaza başlangıç tekbiriyle başla. Kur’ân’dan iyi bildiğin yerleri oku. Rükûa varınca beden azaların yerleşinceye kadar bekle. Rükûdan başını kaldırıncaya kadar tamamen doğruluncaya kadar ayakta dur. Sonra secdeye git ve azaların yerleşinceye kadar orada kal. Secdeden başını kaldırıncaya kadar otur. Ardından tekrar secdeye git ve azaların yerleşinceye kadar orada kal. Sonrasında ayağa kalk ve dimdik dur. Namazın bütün rekâtlarında aynen böyle yapmaya devam et!”¹*

Bu rivayette görüldüğü üzere; Rasûlullah (s.a.s.) hızlı bir şekilde namaz kılan şahsı uyarmış ve nelere dikkat etmesi gerektiğini öğrenip uygulayınca kadar yeni baştan kılmasını emretmiştir. Zira namazın makbul olabilmesi için gerekli şartlardan birisi de *“ta’dîl-i erkân”* dır.

Burada hadislere göre Hz. Peygamber’in kıldığı ve tarif ettiği şekliyle ta’dîl-i erkânın gereklerini rivayet ağırlıklı olarak inceleyeceğiz.

Ta’dîl-i Erkân Nedir?

Ta’dîl: Doğrultma, düzgün hale getirme, dengeleme, uygun hale getirme, kıyam kazandırma demektir.²

Erkân: Destek, köşe, temel, asıl... gibi anlamlara gelen *rûkn* kelimesinin çoğuludur.³ *Erkân*, bir şeyin destekleri, dayanakları, üzerine bina edildiği direkleri ve kendisiyle kaim olduğu dayanakları anlamına gelir. Namaz için kullanıldığında ise, kıyam, rükû, secde gibi namazın safhaları kastedilir.

¹ Buharî, Ezan 95; Müslim, Salât 45.

² İbn Manzur Muhammed b. Mukerram el-Misrî, *Lisânu’l-Arab*, Beyrut 1990, عدل maddesi, XI, 432.

³ İbn Manzur, *Lisânu’l-Arab*, ركن maddesi, XIII, 185-186.

Ta'dîl-i erkân ise namazda kıyam, rükû, secde gibi rükünlerin yerli yerinde, hakkı verilerek düzgün ve sükûnet içinde yapılmasıdır. Diğer bir ifadeyle, namazdaki rükünlerin sükûnetle yerine getirilmesi, eklemelerde ve uzuvlarda itmi'nân ile sükûnet hâsıl oluncaya kadar namazın rükünlerine devam edilmesi demektir.¹

Hadis şerhlerinde ve fıkıh kitaplarında *ta'dîl-i erkân* için *i'tidâl*, *itmi'nân* ve *tuma'nîne* gibi kavramlar da kullanılmaktadır.

Ta'dîl-i Erkânın Hükümü

Kur'ân'da elliden fazla ayette namaz (salât), "*ikâme*" fiiliyle birlikte zikredilmektedir. Birçok ayette Allah (c.c.) kullarına "*Namazı ikâme edin!*"² buyurmaktadır. "*Namazı ikâme etmek*" ise onu itina ve i'tidâl üzere, dosdoğru ve kâmil olarak kılmasıdır. Namazın ikâme edilmesi hususunda onlarca emir ve teşvikin yanı sıra yukarıda geçen hadis gibi daha birçok rivayetten hüküm çıkaran âlimler, *ta'dîl-i erkânın* vâcip ya da farz derecesinde gerekli olduğunu söylemişlerdir. Zira Peygamber Efendimiz (s.a.s.) *ta'dîl-i erkân* dikkat etmeyen mezkûr şahsa namazı tekrar kılmasını emretmiştir.

İmam Ebû Hanîfe ile İmam Muhammed'e göre *ta'dîl-i erkân* vâciptir. İmam Ebû Yûsuf'a göre ise farzdır. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezhebine göre *ta'dîl-i erkân* farzdır. Onlar, *ta'dîl-i erkânı* namazın bir rükünü ya da rükünün şartı saymışlardır. Hanefilere göre *ta'dîl-i erkânı* unutarak ya da hataen terk eden kimse, ya sehiv secdesi yapmalı yahut namazı tekrar kılmalıdır. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezhebine göre *ta'dîl-i erkânın* terkiyle namaz bâtil olur ve *ta'dîl-i erkân* üzere yeniden kılınması gerekir.³

Ta'dîl-i Erkânın Ölçüsü

Namazın rükünlerinde (kıyam, rükû, secde ve oturuş gibi pozisyonlarda) en az *bir tesbiha miktarı* yani *subhânallah* diyecek kadar durmak vâciptir.⁴

¹ Aliyyu'l-Kârî, *Mirkâtu'l-Mefâtiḥ şerhu Mişkâti'l-Mesâbih*, Tahkik: Sıdkî Cemîl Muhammed Attâr, Beyrut 1992, II, 600.

² İlgili ayetler için bkz. el-Bakara, 2/43, 83, 110; en-Nisâ, 4/77, 103; el-En'am, 6/72; Yunus, 10/87; el-Hac, 22/78; en-Nur, 24/56; er-Rum, 30/31; el-Mücadile, 58/13, el-Müzzemmil, 73/20.

³ Ahmed b. Muhammed b. İsmail et-Tahtâvî, *Hâşiye alâ Merâkı'l-Felâḥ Şerh-i Nûri'l-İzâḥ*, İstanbul 1985, s. 189; Aliyyu'l-Kârî, *Mirkâtu'l-Mefâtiḥ*, II, 600-601; Mubarekfurî, *Tuhfetu'l-Ahvezî bi-şerh-i Câmi'i't-Tirmizî*, Beyrut, ts., II, 113; Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuh*, Dimaşk 1989, I, 623 vd.

⁴ Aliyyu'l-Kârî, *Mirkâtu'l-Mefâtiḥ*, II, 600.

Hatta âlimlerin çoğuna göre farzdır. Mesela, kıyamdan rükûa gidildiğinde bir müddet sükûnet gerekir. Rükûdan doğrulunca yine bir müddet hareketsiz vaziyette ayakta beklenir. Aynı şekilde secde ve iki secde arası oturuşta bir süre hareketsiz kalmak şarttır. Bu ise zaman bakımından birkaç saniye demektir.

Özellikle günümüzde hızlı namaz kılınmakta ve ta'dîl-i erkân ihmal edilmektedir. Zira kimilerinin namaza durmasıyla birlikte hemen rükûa varması, daha tam doğrulmadan secdeye kapanması, iki secde arası oturmayı tam yapmadan diğer secdeye gitmesi bir olmaktadır. Oysa kıyam, kıraat, rükû, secde, oturuş ve bunların arasındaki rükünlerde itidâl şarttır. Aksi takdirde usûl ve adabına uygun namaz kılınmış olmaz.

Bu itibarla Hz. Peygamber (s.a.s.), *horozun yemi hızlı hızlı gagalaması gibi namaz kılmaktan men etmiştir.*¹

Ayrıca şu uyarılarda bulunmuştur:

*"Rükû ve secdeleri tamamlayın!"*²

*"Rükû ve secdelerinizi güzel yapın!"*³

*"Sizden biriniz rükû ve secdelerde belini tam olarak doğrultmadıkça namazı yeterli olmaz."*⁴

Rivayetlere Göre Hz. Peygamber'in Namazı

Allah'ın bütün emir ve yasakları karşısında fevkalade hassasiyet gösteren Peygamber Efendimiz (s.a.s.), namazı dosdoğru kılma hususunda da son derece dikkatli idi. Kıyamından kıraatine, rükûundan secdesine, iki secde arası oturuşundan teşehhüdüne kadar bütün rükünleri itidâl ve sükûnetle ikâme ederdi. O, *"Ben namazı nasıl kılıyorsam, siz de öyle kılın!"*⁵ buyurmak suretiyle namazı dosdoğru kılma hususunda ashabına –dolayısıyla ümmetine- en güzel rehberdi.

Hz. Âişe (r.anha) demiştir ki: Rasulullah (s.a.s.), gece ayakları şişinceye kadar namaz kıları. Kendilerine "Ey Allah'ın Resûlü, Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamışken niçin böyle yapıyor, kendinizi ibadete zorluyorsunuz?" diye sorduğumda buyurdular ki: "Ben şükreden bir kul

¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 265

² Buharî, *Eymân* 3.

³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 234.

⁴ Tirmizî, *Salât* 196, Ebû Dâvud, *Salât* 143; Nesaî, *İftitâh* 88.

⁵ Buharî, *Ezan* 18.

olmayı sevip arzu etmez miyim?”¹

Zira Hz. Peygamber (s.a.s.), şahsi namazlarını uzun uzadıya kıları. Abdullah b. Mes’ûd (r.a.) demiştir ki: “Bir gece (teheccüd vakti) Resûl-i Ekrem (s.a.s.)’in namazına iştirak ettim. Namazın kıyâmında o kadar uzun durdu (kıraati uzun okudu) ki, neredeyse dayanamayıp yere oturacak ve O’nu namazıyla baş başa bırakacaktım.”²

Bununla beraber Hz. Peygamber (s.a.s.), insanlara namaz kıldırırken ne çok uzun ne de çok kısa tutardı. Ashabına da orta yollu olmayı tavsiye ederek şöyle buyururdu: “Sizden biriniz, insanlara namaz kıldırırken hafif tutsun; çünkü aralarında zayıf, hasta ve yaşlı kimse vardır. Kendi başına namaz kılarırken dilediği kadar uzatsın.”³

Diğer bir kısım rivayetlerde ise Ashâb-ı Kirâm, Hz. Peygamber’in namazını şöyle anlatmaktadır:

“Rasûlullah (s.a.s.) kıyamda ağırlığını iki ayağının üzerine verip dimdik dururdu. Rükûda başını ne yukarıya diker ne de aşağıya bükür, ikisi arasında tutardı. Rükûdan kalktığı vakit iyice doğrulmadan secdeye gitmezdi. Başını secdeden kaldırdığı zaman iyice doğrulup oturmadıkça ikinci secdeyi yapmazdı.”⁴

“Rasûlullah (s.a.s.) namaz kılarırken rükû ve secdelerinde üçer kere “sübhânallâhi ve bi-hamdihî” diyecek kadar dururdu.”⁵

“Rasûlullah (s.a.s.) namazda ‘semiallâhu li-men hamideh’ deyip başını rükûdan kaldırıncaya sanki secde etmeyi unuttu diyeceğimiz kadar ayakta uzun süre beklerdi. Sonra secdeye giderdi. Başını secdeden kaldırıncaya ikinci secdeyi unuttu diyeceğimiz kadar iki secde arasındaki oturuşu uzun tutardı.”⁶

“Rasûlullah’ın kıyâmı, rükû, rükûdan sonraki ayakta bekleyişi, secdesi, iki secde arasındaki oturuşu ve teşehhüddeki oturuşu neredeyse birbirine denk uzunlukta idi.”⁷

“Rasûlullah (s.a.s.) sabah namazlarında (kıldırırken) altmıştan yüz ayete kadar okurdu.”⁸

¹ Buhari, Teheccüd 6; Müslim, Sifâtu’l-münâfikîn 81.

² Buhari, Teheccüd 9; Müslim, Salâtu’l-musâfirîn 204.

³ Buhari, Ezân 62; Müslim, Salât 183.

⁴ Buharî, Ezan 122.

⁵ Ebû Dâvud, Salât 154.

⁶ Buharî, Ezan 127.

⁷ Müslim, Salât 193.

⁸ Müslim, Salât 172.

“Öğle namazının ilk rekâtında otuz, ikinci rekâtında onbeş ayet miktarında kıraatte bulunurdu. İkinci namazının ilk rekâtında onbeş ayet, ikinci rekâtında ise bunun yarısı kadar kıraat okurdu.”¹

“Öğle namazı başladığı sırada bizden bir kimse Bakî’ mevkiine² giderdi ve orada abdestini tazeleyip mescide dönerdi de namazdaki ilk rekâtın uzunluğu sebebiyle Rasûlullah’ın birinci rekâtına yetişirdi.”³

Bütün bu rivayetlerde namazın aceleye getirilmeden i’tidâl ve sükûnet içinde kılınması ifade edilmektedir.

Ta’dîl-i Erkânı Terk Etmenin Mahzurları

Namazın acele ve hızlı kılınması, kıyam, kıraat, rükû, kavme, secde ve celse gibi rükünlerin noksan yapılmasına, diğer bir ifadeyle ta’dîl-i erkânın ihmâl veya ihlâl edilmesine sebep olabilir. Bu ise namazın sevap ve faziletini azaltabilir. Nitekim bir hadiste şöyle buyrulur: “Kişi vardır, namazını kılar bitirir de kendisine namazın sevabının ancak onda biri yazılır. Kişi vardır, dokuzda biri, sekizde biri, yedide biri, altıda biri, beşte biri, dörtte biri, üçte biri yahut yarısı yazılır.”⁴

Allah’ın emrini yerine getirme ve yine O’nun rızasını kazanma maksadıyla kılınan namaz, usûl ve erkânına riayet edilmediği takdirde neticesiz ve boş bir fiile dönüşebilir. Üstelik sahibinin üzerinde borç olarak kalabilir. Dahası, ahirette sahibinden davacı olabilir. Efendimiz (s.a.s.) böylesine kötü duruma düşmekten bizi şöyle sakındırır: “Huşû içinde kılınmayan, rükû ve secdeleri tam olarak yerine getirilmeyen namaz (ahirette) simsiyah zifiri bir karanlık halinde ortaya çıkacak ve sahibine ‘Senin beni zayi ettiğin gibi Allah da seni zayi etsin!’ diyecektir. Allah’ın dilediği zaman gelince böyle kılınan namazlar, eskimiş elbise (paçavra) gibi dürülüp sahibinin suratına çarpılacaktır.”⁵

Alelacele kılınan namazda rükünler noksan olmakta, hatta bundan daha vahimi, namazdan çalma, yani namaz hırsızlığı vuku bulmaktadır. Zira Rasûlullah (s.a.s.) “Hırsızlığın en kötüsü, namazından çalmaktır.” buyurmuş; sahabeler “Ey Allah’ın Resulü, kişi namazından nasıl çalar?” diye sorduklarında, “Rükûsunu ve secdelerini tamamlamaz.” cevabını vermiştir.⁶

Esasen ta’dîl-i erkânı riayet edilerek kılınan namaz ile riayet edilmeden

¹ Müslim, Salât 157.

² Bu mevki, mescidin yakınında, kabristanı da içine alan yerin adıdır.

³ Müslim, Salât 161.

⁴ Ebû Dâvud, Salât 124.

⁵ Taberanî, *el-Mu’cemu’l-evsat*, VII/183.

⁶ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’*, Kasru’s-salât 72.

kılınan namaz arasında sadece birkaç dakika fark vardır. İbadetin makbul olabilmesi için gerek farzların gerekse sünnetlerin hakkının verilmesi, bütün rekât ve rükünlerin itidâl, itina, ciddiyet, huşû ve sükûnet içinde ikâme edilmesi gerekmektedir.

Ta'dîl-i erkâna riayet edilmeden acelele kılınan namaz, Rabbimizi gücendirir, Şeytanı sevindirir. *"Teennî (temkin ve sükûnetle hareket etmek) Rahman'dan; acele ise Şeytandandır."*¹ hadisi bu gerçeği ifade eder. Zira Şeytan, secde etmekten imtina ettiği gibi, insanların da secdeden ve namazdan uzak kalmalarını ister. Hatta bütün gücüyle namazında ve niyazında olan insanlarla uğraşır. Onları ibadet ve tâatten alıkoymaya çalışır. Şayet buna gücü yetmezse bu defa namazdaki huşû, huzur, usûl ve erkânın ihlaline çalışır. Efendimiz (s.a.s.) bir hadislerinde bu gerçeğe şöyle işaret buyurur: *"Şeytan, ezan okunur ve kamet getirilirken bunları duymayacağı uzak yere doğru yellenerek kaçır. Sonra geri döner ve namaz kılan kişi ile kalbi arasına girer. Ona 'Şunu hatırla, bunu düşün' diye aklında daha önce hiç olmayan şeylerle vesvese verir. Öyle ki buna kapılan kişi, kaç rekât kıldığını (ve ne okuduğunu) bilemeyecek hale gelir."*²

Gerek hadis şerhlerinde gerekse fıkıh kaynaklarında namazın usûl ve erkânına uygun ikâme edilmesi konusunda hassasiyetle durulmaktadır. Günümüzde de bunun bir ölçüsü olarak dört rekâtlık namazın en azından 4 dakikada kılınması tavsiye edilebilir. Zira daha hızlı kılındığı takdirde ta'dîl-i erkânın ihlal edilmesi söz konusudur. Acele edilerek kılınan namazla insan vakitten kâr etmiş olmaz. Ayrıca huşû ve hudû gibi namazın ruhu, kimi âlimlere göre iç ta'dîl-i erkân olarak nitelendirilen hususlar, ancak sükûnet içinde kılınan namazla hâsıl olabilir. Namazın sıhhati, hem şeklen (bedenen) hem de kalben (rûhen) eda edilebildiği ölçüde namazdır. Aksi takdirde eğilip kalkmaktan ibaret bir egzersizden farkı kalmaz. Bu itibarla hadiste şöyle buyrulmuştur: *"Nice namaz kılanlar vardır ki, nasipleri sadece yorgunluk ve zahmettir."*³

İbadette asıl olan mânâ, öz ve ruhtur. Bununla beraber ibadetler, bir kısım lâfızlarla ve kalıplarla eda edilmektedir. Bundan dolayı mutlaka lâfız ve kalıplara dikkat edilmelidir. Aynı şekilde, namaz kıraatinde okunan Kur'ân ile rükünlerdeki dua ve tesbih ifadeleri de hakkıyla yerine getirilmelidir ki, kılınan namaz, sahih bir namaz olsun.

Hızlı ve alelacele okunan Fâtiha ile kılınan namaz, namaz olmadığı gibi,

¹ Tirmizî, Birr 66.

² Buharî, Sehv 6.

³ İbn Mâce, Sıyâm 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 373.

kıraat de kıraat değildir. Bir nefeste, o nefes bitmeden sûreyi sona erdirmeye telaşıyla, soluğun tıkanıdığı yerde hızlıca ve can havliyle alınan ara nefeslerle okunan Kur'ân'la, kıraat farzı yerine gelmiş olmaz. Her ne kadar lâfızlar mânâların kalıbı ise de kalıbın mânâyâ uygun olması lâzımdır.

Namazda İtina, Temkin ve İtidâl

Namazdaki kıyam ve kıraat mümkün merteye daha uzun yapılabilir. Vakit ve imkân nispetinde Kur'ân ayetleri çoklukla okunabilir. Uzun sûreleri bilmediği için kıyam ve kıraati kısa tutmak zorunda kaldığından yakınan kimseler, her bir rekâta bildiği kısa sûrelerden birkaçını birden okuyabilirler. Zira kıraat ne kadar uzun olursa sevap ve fazilet o nispette artar. Nitekim Hz. Peygamber'e hangi namazın daha efdal olduğu sorulduğunda şöyle buyurmuştur: *"En faziletli namaz, kıyamı (kıraati) uzun olan namazdır"*¹

Kıraatin makbul olmasının bir şartı da acele edilmeden sükûnet içinde tilavet edilmesidir. Harfler ve kelimeler birbirine karıştırılmadan sanki bir başkasına arz ediliyor gibi tane tane okunmasıdır. Ayetler okunurken kıraat konusundaki icmalî tefekkür, namazdaki huşûyu artırır.

Kişi, namaz kılariken sadece önüne (secde mahalline) bakmalıdır. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.), "namazda sağa sola göz gezdirmeyi Şeytanın o kimsenin namazından bir şeyler kapıp kaçırması" olarak nitelendirmiştir.²

Özellikle cemaate namaz kıldıran kimselerin ta'dîl-i erkâna daha fazla ihtimam göstermeleri gerekmektedir. Zira imam, hem kendisinin hem de cemaatin namazından sorumludur.

Namaz, günlük hatta günün belli vakitlerinde eda edilen bir farz ibadet olması itibarıyla ferdin en önemli işi ve meşguliyeti arasında yer almalıdır. Dünyevi işlerin çokluğundan veya günlük hayattaki yoğun koşuşturmadan dolayı namazı aceleyle kılip geçiştirmek, geçerli bir mazeret olmasa gerektir. Öyle ki, bütün dünyevi ve uhrevî işler namaza göre ayarlanmalıdır. Zira ayette ifade edildiği üzere; *"Namaz, günün belirli vakitlerinde müminlere farz kılınmıştır."*³ *"Muhakkak ki müminler felaha erdiler; onlar namazlarında huşû içindedirler..."*⁴ *"Namazı ikame edin (hakkıyla eda edin), zekâtı verin. Dünyada hayır olarak ne yapıp gönderirseniz mutlaka onun mükâfatını (ahirette) Allah katında bulursunuz. Zira Allah işlediğiniz her şeyi*

¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III/312.

² Buharî, *Ezân* 93.

³ Nisâ sûresi, 4/103.

⁴ Mu'minûn sûresi, 1-2.

görmektedir.”¹

Hadislerde bildirildiği üzere; “*Namaz, dine ait işlerin direğidir*”², “*İslam’ın beş şartından biridir*”³, “*Namaz, müminin nurudur.*”⁴

“*Allah’ın en çok hoşnut olduğu amel; vaktinde kılınan namazdır.*”⁵

“*Beş vakit namaz, birinizin kapısı önünden gürül gürül akan ve içinde günde beş defa yıkandığı ırmağa benzer.*”⁶

“*Bir müslüman, farz namazın vakti geldiğinde güzelce abdest alır, huşû içinde ve rükûunu da tam yaparak namazını kılsa, büyük günah işlemedikçe kılmış olduğu namaz önceki günahlarına keffâret olur. Bu, bütün ömür boyu geçerlidir.*”⁷

“*Kıyamet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli, namaz ibadetidir. Eğer namaz borcu tam ve düzgün olursa, hesabı kolay ve başarılı geçer. Ama namaz borcu tam ve düzgün çıkmazsa hesabında zarar ve ziyan eder. Şayet farz namazlarında noksanlık varsa, Azîz ve Celîl olan Allah: ‘Kulumun sünnet ve nâfile namazları var mı, bakınız?’ buyurur. Böylece farz namazların eksiği sünnet ve nâfile namazlarla tamamlanır. Kul, daha sonra bu şekilde diğer amellerinden hesaba çekilir.*”⁸

Sonuç

Dinin direği ve müminin miracı olarak nitelendirilen namaz, günlük hayatımızın her safhasında yer alan en önemli ibadettir. İbn Kesir’in dediği gibi, “*Dinin kelime-i şahadetten sonra en şerefli rükünü, namazdır.*”⁹ Kıyamıyla, rükû ve secdeleriyle mahlûkatın ibadetlerini de temsil eden namazın önemini saymakla bitiremeyiz.

Bununla birlikte namazın makbul olması için bir kısım şartlar vardır. Namazın bir kısım şartlarının yerine gelmesi ve rükünlere kıvam kazandırması bakımından ta’dîl-i erkân önem arz etmektedir.

Hadislerde zikredildiği üzere, Hz. Peygamber (s.a.s.), ta’dîl-i erkâna riayet

¹ Bakara sûresi, 2/110.

² Tirmizî, İman 8.

³ Buharî, İman 1; Müslim, İman 19.

⁴ Müslim, Tahare 1.

⁵ Buhari, Edeb 1; Müslim, İman 137.

⁶ Müslim, Mesâcid 284.

⁷ Müslim, Tahâre 7.

⁸ Tirmizi, Mevâkîf 188.

⁹ İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur’âni'l-Azîm*, İstanbul 1984, IV, 111.

ederek namaz kılmış; aynı şekilde bunu ahabına da öğretmiştir. Usul ve erkânına riayet etmeyenleri ise uyarılmış, hatta kâfi görünceye kadar muhababın kıldığı namazı üst üste yinelemesini istemiştir.

Namazın ikâme edilmesi (hakkıyla kılınması) konusunda gerek Kur'ânî emirlerden gerekse Hz. Peygamber'in söz ve uygulamalarından hüküm çıkaran âlimler, ta'dîl-i erkânı vâcip ya da farz (rükün) derecesinde gerekli görmüşlerdir. Bu itibarla, ta'dîl-i erkâna riayet edilmeden kılınan bir namazın –şartlarından birisinin eksikliği sebebiyle- makbul bir ibadet hükmü taşımadığına kanaat getirmişlerdir.

İnsan, bütün ruhunu ve benliğini namaza verebildiği ölçüde onu en güzel şekilde eda edebilir. İbadetlerin pîri olan namaz, bütün rükünlerine itinâ gösterilerek ciddiyet, samimiyet ve ta'dîl-i erkân üzere vaktinde eda edildiği nispette makbul bir ibadet olur.

Kaynakça

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I-VI, Beyrut 1993.

Aliyyu'l-Kârî, *Mirkâtu'l-Mefâtiḥ Şerhu Mişkâti'l-Mesâbih*, Tahkik: Sıdkî Cemîl Muhammed Attâr, I-X, Beyrut 1992.

el-Buhârî, Muhammed b. İsmail el-Cu'fî, *el-Câmiu's-Sahîh*, I-VIII, Beyrut et-Tahtâvî, Ahmed b. Muhammed b. İsmail, *Hâşiye alâ Merâkî'l-Felâh*, İstanbul 1985.

Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as, *es-Sünen*, I-II, Beyrut 1988.

İbn Âbidîn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz, *Reddu'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr*, Tercüme: Mazhar Taşkesenlioğlu, İstanbul 1982.

İbn Kesîr, İsmâil b. Ömer b. Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, I-VIII, İstanbul 1984.

İbn Manzur, Muhammed b. Mukerram, *Lisânu'l-Arab*, I-XV, Beyrut, tsz.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'*, I-II, Kahire 1990.

el-Mubarekfurî, Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim, *Tuhfetu'l-Ahvezî bi-şerh-i Câmiî't-Tirmizî*, I-X, Beyrut, ts.

el-Münzirî, Abdulazîm b. Abdulkavî, *et-Terğîb ve't-Terhîb*, I-V, Kahire 1937.

Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-Sahîh*, I-V, Beyrut 1994.

et-Taberânî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, Tahkik: Mahmud et-Tahhân, Riyad 1995.

et-Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa, *es-Sünen*, I-V, Beyrut 1994.

eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali, *Neylu'l-Evtâr*, I-VIII, Beyrut, tsz, 1992.

Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuh*, I-VIII, Dımaşk 1989.